

stichting Commissie Natuur en Milieu Delft

secretariaat: Bizetstraat 23, 2625 AV Delft, tel. 015 2561141 / e-mail lc.doorn@casema.nl / KvK-nr 41146440

Delft, 20 januari 2010

Betreft: commentaar op ontwerp
provinciale structuurvisie, visie op
Zuid-Holland

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
T.a.v. afdeling Ruimte en Wonen, kamer A 071
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Geacht college,

In de ontwerp structuurvisie van de provincie Zuid-Holland, die door het provinciaal bestuur is opgesteld, kunnen wij geen visie ontdekken die ons aanspreekt. De inhoud is zo vol van neoliberale clichés en kromme redeneringen dat we er geen inspiratie aan kunnen onlenen. Voor een provincie die in één generatie de onaantrekkelijkste van Nederland is geworden is het teleurstellend en ontoereikend dat de beleidsmakers doodgemoedereerd de even gebaande als doodlopende paden blijven bewandelen.

Woningbouw

Het meest in het oog lopend in Zuid-Holland is wel het enorme woningbouw- en woningsloopp programma van de laatste 15 jaar, en ook dat zou tot 2020 ongegeneerd moeten volgehouden. Ze worden steevast als “opgaven” benoemd, die in afspraken met bijvoorbeeld het Zuidvleugelplatform zijn vastgelegd.

Als er iets is dat de kredietcrisis ook aan megalomane plannenmakers duidelijk heeft gemaakt, dan is het dat in die periode een bouwgolf heeft plaatsgevonden die gefundeerd was op onbesuisde kredietverlening en gepaard ging met een onvoorstelbare explosie van schulden van huishoudens en bedrijven. De financiering van de meeste bedrijven is wankel geworden, en de huishoudens zijn opgezadeld met een (tegen reële waarde) verdrievoudiging van de hypotheekschuld en een verontrustende mate van ontsparing. Het is waar, het machtige complex van bouwers, bankiers en bestuurders heeft er uitbundig van geprofiteerd, maar de uitgangspositie voor vernieuwing en nieuwe investeringen in Nederland en in het bijzonder ook Zuid-Holland, kon niet slechter zijn.

Hiermee raken we aan dé grote innerlijke tegenstrijdigheid van de provinciale structuurvisie: het contrast tussen de korte termijn met zijn destructieve financieringsvormen, landschappelijke verrommeling en ecologische degradatie en de ambities voor de middellange en lange termijn waarvan door de onbesuisdheid van het beleid van de afgelopen twee decennia onmogelijk iets terecht kan komen. De kreten als “op de kaart zetten” en “concurrerende topregio” waaraan de verschillende bestuurslagen in de Randstad almaar zich schuldig maken, verraden een gevaarlijk soort maakbaarheidsdenken en ongeïnteresseerdheid in de kwalitatieve ontwikkeling van het gebied, gericht op de bewoners zelf.

Dit alles heeft alles te maken met het recente ruimtelijk beleid van de provincie en van de meeste gemeenten. Die hebben zich voor de financiering van hun plannen afhankelijk gemaakt resp. van rijkssubsidies en van bouwplannen, van grondtransacties zowel als OZB van eigenaren. Het verklaart afdoende waarom de gemeentelijke plannen gezamenlijk altijd zo onthutsend ver de rijks- en provincieplanning te boven gaan. De Nederlandse gemeenten hebben bouwplannen die de toch al zwaar overspannen wensgetallen van de rijksoverheid met een half miljoen woningen overtreffen.

In verschillende procedures die we met de gemeente Delft hebben uitgevochten, kwam de gemeente Delft steeds met het verongelijkte argument dat Delft geen buitenstedelijke bouwruimte had en dat men alleen al om de schoorsteen rokende te houden aan het verdichten wil slaan (en dat in een stad die verhoudingsgewijs dicht is en relatief heel weinig binnenstedelijk groen heeft). Bouwen wordt in deze stad van ingenieurs ondernomen om aan de vraag van bouwers en de gemeentelijke boekhouders te voldoen, niet aan die van de burger.

Door dit beleid zijn veel te veel middeldure en dure woningen gebouwd, is veel te veel gesloopt is en zijn te weinig betaalbare woningen gebouwd. Hierbij past een kanttekening over het “scheefwonen”, waar de provincie in zijn communicatie zoveel aandacht aan besteedde. De huishoudens met inkomens van 28.000 tot 35.000 Euro, de categorie voor wie de

sociale huurwoningen eigenlijk niet bedoeld zijn, zijn absoluut niet in staat om aan het bestuurderswensdenken om een woning te kopen te voldoen (onderzoek bleek (OTB, 2005). Maar zij zijn samen met de starters massaal in de armen van de ontwikkelaars gedreven. De ruimtelijke component van dit roekeloze sociaal-economische beleid is de nagenoeg voltooide verrommeling van het landschap in de Zuidvleugel van de Randstad. Het dreigt zijn absolute dieptepunt te gaan beleven als de plannen voor de Noordas, waarbij de bebouwing van Rotterdam en Lansingerland oprukt tot aan de natuurparel Akerdijkse Plassen, werkelijkheid zouden worden. De provincie dient dit te verhinderen. (We komen er bij Science Port holland op terug.)

Afspraken?

Voorts wijzen we erop dat het vasthouden aan afspraken over de “woningbouwopgave”, bijvoorbeeld die van het Zuidvleugelplatform, niet alleen tegen het licht van de schulden crisis een merkwaardige keuze is, maar ook om bestuurlijke reden. Een structuurvisie behoort te actualiseren, te heroverwegen, zondig nieuwe vertrekpunten te kiezen. Het vasthouden aan afspraken “met de kennis van toen” is dan een riskante houding. De afspraken dienen juist ter discussie te worden gesteld. Dringend.

Verstedelijkingsstrategie

Aan het risico van die houding draagt de irrationele motivering bij dat het inwonertal moet groeien. De verstedelijkingsstrategie van de structuurvisie gaat daar expliciet van uit, zonder zich af te vragen of dat in overeenstemming te brengen valt met droge feiten omtrent demografische ontwikkelingen en koopkrachtige vraag, laat staan met ambities aangaande duurzaamheid. De voluntaristische benadering van het bevolkingsaantal is per definitie niet duurzaam, en daarmee is ook de wens om niet alleen de huidige bewoners vast te houden maar om nieuwe bewoners aan te lokken een slag in de lucht. Die “aantrekkelijke metropolitane woonmilieus” die daarvoor moeten zorgen (p. 15, en ook Zuidvleugelkrant) zijn in het licht van de totstandgebrachte verrommeling en verdichting niet erg waarschijnlijk. De Leidse commentator P. Bordewijk vatte het treffend samen: “Het motief voor de stedelijke herstructurering is daarmee precies omgekeerd aan dat voor de stadsvernieuwing dertig jaar geleden. Toen wilde men betere huizen voor de mensen die er woonden, nu wil men andere bewoners en breekt men daarom de huizen van de zittende bewoners af.” En het nieuwe hoofd stedenbouw van Den Haag, Hans Kuiper, heeft al een even gemotiveerde, maar ook nuchtere visie (Branding 10/1, p. 5): “Voorlopig nog groeien? Ja, dat willen we graag. Maar ik zie dat niet gebeuren - en niet alleen in Den Haag. (...) Maar inderdaad, we moeten alvast rekening houden met krimp.”

Contrast tussen stad en land

Dat bij het streven om het contrast tussen stad en land te behouden (waarbij we opmerken dat dat contrast tussen den Haag en Rotterdam eigenlijk al totaal verdwenen is) veelal intensief gebruik van het stedelijk gebied zou behoren, is aannemelijk, maar dat het ook een bijdrage aan de duurzaamheid zou zijn is een voorbarige generalisering. Het is ook een val waarin de commissie voor de MER bij het beoordelen van de PlanMER van de Randstadvisie 2040 trapt, en de commissie doet dat opnieuw bij deze structuurvisie Zuid-Holland. Het hangt er immers maar vanaf wat men onder intensief verstaat in stedelijk wonen en werken, hoe de verhouding groen en bebouwing in de stad ervoor staat, hoe de ecologische structuur van de stad is, hoe bij het intensiever gebruik oplossingen worden gevonden voor problemen m.b.t. de luchtkwaliteit, geluidsoverlast en woon-werkverkeer. De zich verdichtende Hollandse steden slagen voorlopig slecht in deze opgaven, en daarmee zijn de innovaties die de intensivering voor de kwaliteit van leefomgeving dragelijk moeten maken niet meer dan goedkope uitvluchten. De intensivering blijkt bijvoorbeeld in de praktijk ook nauwelijks in te houden dat woon- en werkforensisme, in Zuid-Holland als een kanker uitgezaaid, verminderen. Toverformules zijn het dus, pogingen om on- en anti-duurzame plannen mooier voor te stellen dan ze zijn. Voor de fysieke werkelijkheid betekent het allemaal niets. De stelling (p. 63) dat “Intensief gebruik van het stedelijk gebied leidt tot een reductie van de uitstoot van broeikasgassen en een zuinig gebruik van grondstoffen. Hierdoor draagt intensief stedelijk ruimtegebruik bij aan de duurzaamheid van de Nederlandse samenleving.” is in veel gevallen dus slechts een bezwering. De basiskwaliteit van de fysieke leefomgeving is in deze “topregio” nog ver weg.

Er zijn grenzen dus aan de verdichting vanuit milieu-gezichtspunt, maar sociaal-psychologische aspecten en de sociale cohesie komen meestal onder grotere druk te staan. De door de provincie gestimuleerde verrommeling van het landschap tussen Den Haag en Rotterdam is door de bebouwingscontouren niet verhinderd en is eveneens een negatieve omstandigheid voor intensiever gebruik van de stedelijke gebieden. Tenslotte valt op dat deze

bijdrage aan de duurzaamheid niet gekwantificeerd wordt.

Landschap en recreatie

Wat de betreft de groenopgave (het gebruik van het woord “opgave” is besmettelijk) lijkt het provinciaal bestuur de handdoek in de ring te gooien. Tot 2020 wordt een oppervlak van 5000 ha aan “extra” groen (p. 51) in het vooruitzicht gesteld. Gedeputeerde mevr Dwarshuis herinnerde ons (in Onverwacht Nederland 11/4/2009) nog eens aan de berekening dat de zuidelijke randstad 25000 ha recreatiegroen tekort komt. Wat zal dat dan voor heel Zuid-Holland zijn?

De “oplossing” voor het tekort (20.000 ha tekort alleen in de zuidvleugel) wil de provincie zoeken in (p. 101) “in een verder verschuiven van een kwantitatieve benadering gericht op hectares, naar een kwalitatieve benadering op basis van de recreatieve vraag. Om de recreatietekorten dichtbij huis te verminderen wordt naast de aanleg van nieuwe groengebieden ingezet op een hogere kwaliteit van bestaande gebieden en een verbeterde ontsluiting van de totale groene ruimte (recreatie- en natuurgebieden en landelijk gebied).” Deze tactiek leidde in Delft, waar men er eveneens voor koos om een daverend tekort aan stedelijk groen op een “kwalitatieve” manier te ontlopen, tot een wildgroei van ... steriel gras, zowel in de al gerealiseerde “hoogwaardige” terreinen als in de steevast ecologisch armetierige plannen. Kortom, geacht provinciebestuur, dat wordt dus niks.

Economie en ruimte

Hiervoor vestigden we al de aandacht op de tegenstrijdige gezichtspunten t.a.v. woningbouw en demografische ontwikkelingen. Daarbij is er een onderwaardering van de huidige bewoners en een vlucht-naar-vorenpolitiek, gericht op het aantrekken van al die briljante wereldburgers waar de regio zo naar smacht. (sic)

De structuurvisie knoopt daaraan vast het inzicht dat (p. 21) “meer dan voorheen bedrijven de mensen (volgen); vroeger was dit meestal andersom.” Onze conclusie daaruit zou zijn: houd dan ook eindelijk eens op met Zuid-Holland nog onaantrekkelijker te maken.

Bedrijventerrein

Transformatie en meervoudig ruimtegebruik

De gestelde transformatiedoelstelling van 320 ha steekt mager af bij het cijfer van de autonome vraag (1.228 ha, p. 50) en bij de totale berekende ruimtevraag (1732 ha).

Het Ruimtelijk Planbureau gaf al jaren geleden aan dat het aanbod te groot was en ruimtelijk slecht geplaatst was, o.a. door concurrentie tussen gemeenten. Dat leidde tot verspilling van ruimte en tot te lage grondprijzen.

Naar onze mening kan het aanbod worden verbeterd door een veel grotere transformatie en multifunctionaliteit, o.a. door inschakeling van het glastuinbouwareaal in bedrijventerreinen middels meervoudig ruimtegebruik en drastische vermindering van het glastuinbouwareaal.

Glastuinbouw

Een even opvallende als onwelkome wijziging in het provinciale beleid is de keuze van de omvang van het Zuid-Hollandse teeltareaal. Daarvoor gold tot voor kort een bovengrens van 5800 ha, terwijl nu de keuze wordt gemaakt voor een minimum van 5800 ha.

Deze keuze wordt in het geheel niet gemotiveerd, of het moest zijn dat de lobby van de sector bij de provincie zeer vasthoudend is en mede heeft geleid tot deze bizarre keuze. Het onderzoek van het LEI (weergegeven op p. 56) geeft immers aan dat een kritische ondergrens van het teeltareaal niet kan worden vastgesteld.

Mede door het steeds afnemen van de voedselproductie in verhouding tot de sierteelt is de glastuinbouw steeds conjuntuurgevoeliger. De bedrijven hebben verder een bedenkelijk groot vreemd vermogen, wat de stabiliteit van de sector zeer wankel maakt.

In glastuinbouwgebieden zijn aanpassingen onderweg die de problemen met waterberging, waterkwaliteit en energiegebruik hopelijk zullen verminderen, het blijven gebieden die landschappelijk en ecologisch van onthutsend slechte kwaliteit zijn en die het bijgevolg niet verdienen als “greenports” bevoorreed te worden. Dat is een doodlopende weg.

Science Port Holland

Bijzondere aandacht besteden we nog aan de ruimtelijke voorzieningen voor Science Port Holland, de samenwerking tussen Delft en Rotterdam voor een braniepark in Delft (Technopolis) en de polder Schieveen.

Voor de stad Rotterdam is het van het grootste belang dat voor deze functies in de stad zelf een plaats vinden. Rotterdam heeft 1600 ha beschikbaar voor transformaties, een opgave die door het buiten de stad plaatsen van vitale economische functies tot mislukken gedoemd is. “Volgens klimaatdirecteur van Rotterdam bouwt Rotterdam niet meer aan de randen van de

stad en wil daarom de binnenstad op en rond het water verdichten.” (H2O 42/21) De provincie kan hier dus alsnog corrigerend optreden, door de wijzigende inzichten in Rotterdam te steunen. De Polder Schieveen en de aangrenzende snel verrommelende gebieden in Lansingerland kunnen dan van verstedelijking worden gevrijwaard, hetgeen o.a. een royalere invulling van de Rottewig mogelijk maakt en waardoor het tekort aan groengebieden van ca 20.000 ha mede kan worden weggewerkt. De grootheidswaan ten aanzien van Science Port in Delft blijkt overigens duidelijk uit de illustratie op p. 57. Geheel anders, maar in ieder geval smakelozer dan de fantasieloze visie van de gemeente Delft.

Technopolis, visie provincie

Technopolis, visie Delft (bron: Structuurvisie Delft 2030)

Water

Anders dan onze gewoonte is besteden we maar weinig aandacht aan water. Wegens tijdgebrek laten we een kritische beschouwing over de zeewaartse versterking van de kust, even schadelijk voor de natuur als profijtelijk voor de strandexploitanten achterwege. Ook het bouwen in zeer diepe polders en het afwentelen van de extra bouwkosten van ca. 50 KEuro per woning zoals bij Gouda laten we hier maar rusten.

Nochtans gaat de structuurvisie in op enkele veiligheidsaspecten. Op p. 60 staat o.a.: “De voor hoogwater meest kwetsbare gebieden zijn de buitendijkse terreinen, de diepgelegen binnendijkse gebieden en gebieden direct langs primaire keringen.” Maar gedeputeerde Dwarshuis, geciteerd in H2O 42/21, geeft aan dit veiligheidsbesef een uitleg die sonde de Nota Ruimte helaas niet meer verbaast: “buitendijkse gebieden zijn keihard nodig! (...) de kleine kans dat het misgaat toch werkelijkheid wordt. We raden de mensen niet aan bootjes op

zolder te leggen, maar zorgen wel voor groene bordjes om de vluchtwegen aan te geven.”

Van iets meer gezond verstand getuigt de ambitie (p. 38) dat “via slim waterbeheer en technologische ontwikkelingen het beschikbare water beter benut (is) en is de afhankelijkheid van zoet water verkleind.”

Slot

Met nog tal van andere aantekeningen ontleend aan het lezen van de Zuid-Hollandse structuurvisie zouden wij uw aandacht kunnen opeisen.

Bijvoorbeeld aangaande Kijkduin, waar (p. 44) “bijzondere woonmilieus in een landschappelijke setting worden ontwikkeld. Bij gebiedsontwikkelingen is het voor de provincie belangrijk dat rekening wordt gehouden met de ligging van natuurgebieden, wordt ingespeeld op de regionale woningvraagontwikkelingen en de versterking van het landschappelijk netwerk.” Dit is vooral ontwijkend taalgebruik, bedoeld om een Haags gemeentebestuur te plezieren dat alleen maar denkt in termen van meer inwoners en torenhoge gebouwen.

Of bijvoorbeeld aangaande de A4 in Midden-Delfland, die in een enkele opmerking wordt verbonden met Antwerpen terwijl de problemen op de A13 vooral van regionale oorsprong zijn. Het maatschappelijk rendement van deze symboolweg zal dus uitermate gering zijn.

Wij laten het hier maar bij. De structuurvisie Zuid-Holland is een slecht plan. Ons advies is: doe een nieuw voorstel.

Met vriendelijke groeten,

L.C. van Doorn

PS. De elektronische versie van deze brief is te vinden op
http://ind.datadelft.com/2010/comm_pzh.pdf